

STADSHOLMEN

HERRÄNGSGÅRDEN 6

Segeltorpsvägen 49 och 51

HERRÄNGEN

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturresevatet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

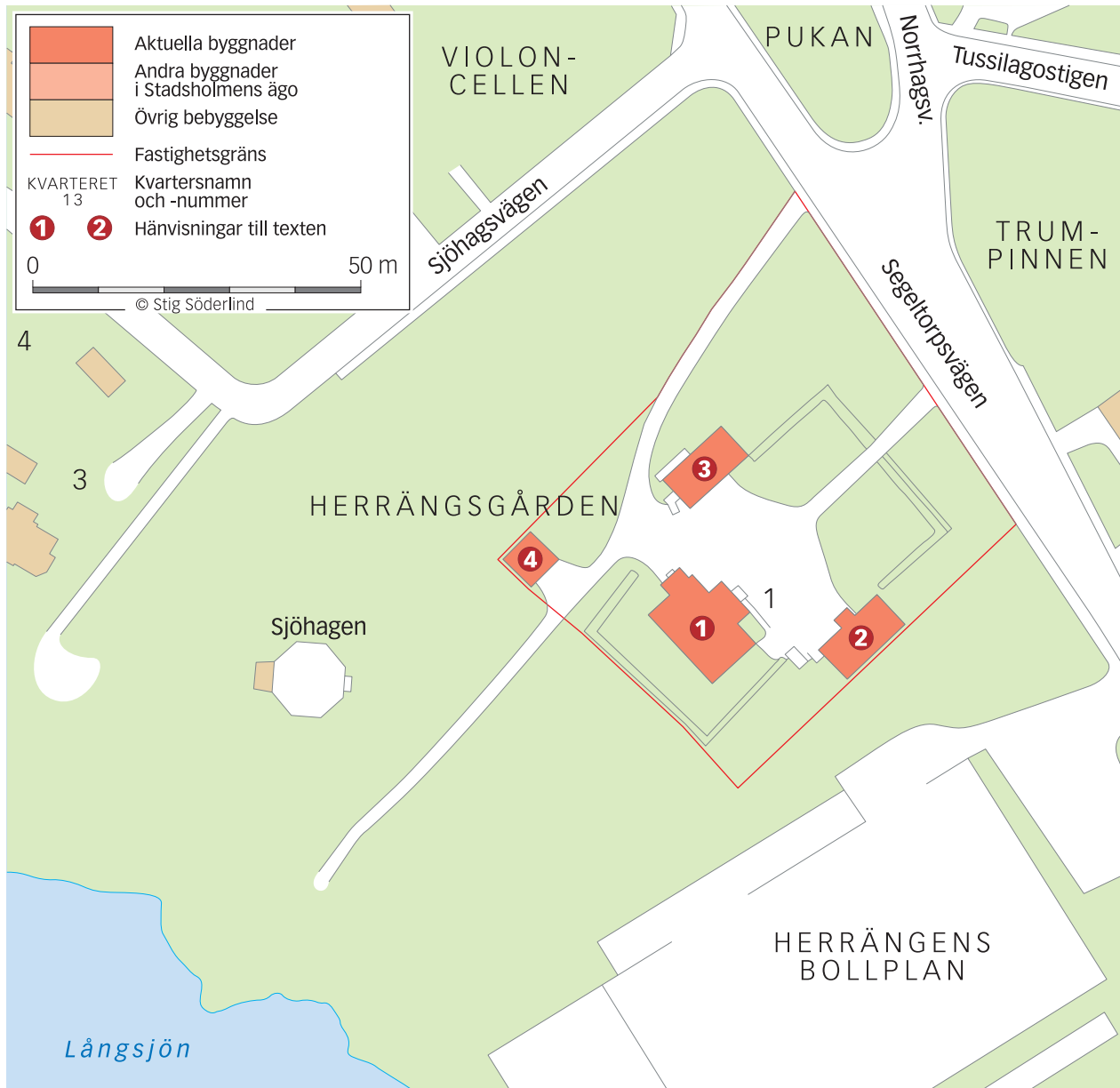
Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsamman med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

- ❶ HUVUDBYGGNAD
- ❷ SÖDRA FLYGELN
- ❸ NORRA FLYGELN
- ❹ NYBYGGT UTHUS

HUVUDBYGGNADEN FRÅN GÅRDSSIDAN. FOTO J. MALMBERG.

Av Herrängens gård återstår i dag bara huvudbyggnaden och två flyglar. Gården var ursprungligen ett torp under Långbro säteri och byggdes om till herrgård på 1780-talet.

Herrängens gård har bevarat mycket av sin ursprungskaraktär, framför allt i inredningen. I huvudbyggnadens bottenvåning finns bland annat gustavianska byggnadsdetaljer och kakelugnar från slutet av 1700-talet. Utvändigt har huvudbyggnaden och södra flygeln prägel av den ombyggnad som gjordes i slutet av 1800-talet, då bland annat verandan och den oljefärgsmålade panelen tillkom.

Fastigheten Herrängsgården 6 är blåvärderad enligt Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Det innebär att den har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

I slutet av 1800-talet var området kring Långsjön fortfarande landsbygd, där bebyggelsen utgjordes av enstaka gårdar och torp. Vid början av 1900-talet, då Stockholm upplevde en tid av kraftig tillväxt, ökade behovet av markområden för bostadsbyggande även utanför innerstaden. Ägorna som tillhörde Herrängens gård såldes och marken styckades av för att säljas som villatomter. Bygandet tog dock tid, bland annat för att bra kommunikationer till innerstaden saknades, och under de första 20 åren uppfördes endast ett fåtal hus. På 1920-talet tog utbyggnaden

SÖDRA FLYGELN OCH EN DEL AV HUVUDBYGGNADEN FRÅN GÅRDSSIDAN. FOTO J. MALMBERG.

fart och efter att Stockholms stad 1930 hade köpt resterande mark exploaterades området fullt ut. Den långsamma utbyggnaden har bland annat resulterat i en mångskiftande bebyggelse, där enstaka äldre villor blandas med egnahemshus och moderna villor som byggts på avstyckade sommarstugetomter.

HISTORIK

Ett torp blir herrgård

Nära platsen för Herrängens gård fanns under 1600-talet ett torp, Isbergatorpet, som låg under det stora godset Långbro säteri. Området utgjordes av så kallade herrängar, vilket betyder att de var frälseägor, det vill säga ägdes av personer med vissa privilegier och skatteförmåner, "herrar". År 1779 styckades marken med Isbergatorpet av från Långbro och det nya området fick heta Herrängen. Avstyckningen omfattade omkring 70 hektar och bestod av ängsmarken Herrängen och en del av Långbro skog. Herrgården med kringbyggnader uppfördes under de följande åren och senast 1788 stod de klara.

Byggherre var troligen slaktaren och kaptenen i borgerskapets kavalleri, Per Djurberg, som arrenderade marken av Långbro gård. Herrängen såldes 1788 till överdirektören Martin Tavelin. Då utgjordes bebyggelsen bland annat av mangårdsbyggnad med två små flyglar, ladugård, fähus och flera bodar. Mangårdsbyggnaden utformades som en tvåvåningsbyggnad utan källare. Den uppfördes med stomme i liggtimmer och kläddes med stående lockpanel som rödfärgades. Invändigt försågs byggnaden med påkostade kakelugnar, taklister i stuck och bröstningspaneler i rummen i den representativa bottenvåningen. På övervåningen fanns sovrummen som inreddes något enklare. De båda flyglarna byggdes sannolikt samtidigt som mangårdsbyggnaden, även de i liggtimmer med stående rödfärgad panel.

Vid slutet av 1800-talet försågs huset med liggande panel och målades med grön oljefärg enligt tidens anda. Omkring samma tid tillkom troligen även glasverandan och balkongen på husets östra långsida samt de kontursågade snickeridetaljerna. Den lilla

SÖDRA FLYGELNS GAVEL MED DÖRRAR OCH LUCKOR FRÅN BYGGNADSTIDEN. PANELEN ÄR LIGGANDE I NEDRE DELEN OCH STÅENDE I DEN ÖVRE OCH SATTES UPP I SLUTET AV 1800-TALET LIKSOM DE SÅGTANDADE LISTERNA. FOTO J. MALMBERG

tillbyggnaden åt norr byggdes antagligen vid början av 1900-talet som kallskafteri och farstu.

Lantbruk, sommargäster och exploatering

Under hela 1800-talet drevs gården som lantbruk, men med ett antal olika ägare och periodvis beboddes mangårdsbyggnaden av sommargäster. Den siste private ägaren var grosshandlaren Johan Edvard Lignell, som köpte gården 1901, med syfte att avstycka marken och sälja tomterna för villabebyggelse. Lignell hade även tidigare köpt markområden omkring Örby för exploatering och tomtförsäljning och nu hade turen kommit till Herrängen. De första tomterna började styckas av snart efter köpet och vid Lignells död 1908 bildade hans arvingar bolaget AB Billiga tomter och fortsatte tomtförsäljningen. I samband med att marken styckades revs ladugård och övriga uthus och endast mangårdsbyggnaden och flyglarna sparades. År 1930 köpte Stockholms stad återstående delar av egendomen, med undantag av själva gårdstomten, men 1948 inköptes även denna.

Upprustning och renovering

Åren 1958–1960 renoverades både mangårdsbyggnaden och den södra flygeln medan den norra flygeln återuppbyggdes. Vid renoveringen fann man bland annat rester av äldre tapeter, som nytrycktes under namnet Herrängstapeten. Vid renoveringen av södra flygelbyggnaden påträffades en marmorerad träpanel i köket, troligen från byggnadstiden. Vid ombyggnaden delades köket och i den södra delen täcktes den målade väggen över med masonit, medan målningen i den norra delen konserverades och exponerades.

BYGGNADSBESKRIVNING

Fastigheten består av en liten herrgårdsanläggning med huvudbyggnad (nr 1 på kartan) och två flygelbyggnader (nr 2 och 3 på kartan).

Huvudbyggnad

Byggnaden är uppförd i timmer med putsad stensockel. Fasaderna är klädda med liggande grönmålad panel från slutet av 1800-talet som är indelad av knutlådor

FÖNSTER PÅ HUVUDBYGGNADENS GÅRDSSIDA. HÖRNBESLAG OCH GÅNGJÄRN FRÅN 1700-TALET, KONTURSÅGAT FÖNSTERFODER FRÅN SENT 1800-TAL. FOTO B. NORDENMARK.

utformade som pilastrar. Taket är valmat och täckt med tegel. Båda långsidorna har frontespiser med två mindre fönster. Den östra frontespisen är överst prydd med ett lunettfönster och den västra har på motsvarande plats ett emblem med året 1788 inskrivet. Fönster med luckor, hörnbeslag, gångjärn och haspar är sannolikt original från 1700-talet, medan fönsteromfattningar, kontursågade takfotslistor och glasverandan sannolikt är från slutet av 1800-talet.

Interiören har fortfarande prägel av 1700-tal med bevarade byggnadsdetaljer. I bottenvåningen har salongen gustavianska taklister i stucc och bröstningspaneler. De tre rummen åt väster har fajanskakelugnar från slutet av 1700-talet med fotställningar i svarvat trä och eldstadsplan av grön marmor. Vissa

SÅ KALLADE PEPPARKAKSGÅNGJÄRN, SANNOLIKT FRÅN SLUTET AV 1600-TALET, PÅ EN AV DÖRRARNA I HUVUDBYGGNADEN. FOTO J. MALMBERG.

SALEN I HUVUDBYGGNADEN MED FAJANSKAKELUGN OCH BRÖSTNINGSPANELER FRÅN SLUTET AV 1700-TALET. FOTO J. MALMBERG.

övriga snickerier i bottenvåningen, bland annat spegeldörrar, nyttillverkades troligen under den stora renoveringen 1958–1960. Övervåningens rum har tapetserade väggar och innertak av handhyvlade bräder. Dörrarna är fyrfyllningsdörrar med utanpåliggande fyllningar och har så kallade pepparkaksgångjärn. Både dörrar och beslag kan vara äldre än byggnadens uppförandetid, vilket skulle betyda att de har flyttats från en annan, äldre byggnad.

Flygelbyggnader

Den södra flygeln (Nr 2) liknar huvudbyggnaden till sitt uttryck. Det är en timrad, panelklädd envåningsbyggnad med källare och vind. Taket är täckt av tvåkupigt tegel. På västra långsidan finns en förstuvkvist. Källarutrymmet har plankdörrar och luckor

som troligtvis är original, medan övriga fönster och ytterdörren tillkom vid en senare renovering. I den norra delen av byggnaden finns bevarade marmorerade väggpaneler, sannolikt i original. I samma rum finns även välgjorda rekonstruktioner av målningen utförda på tunna masonitskivor. De två rummen i husets södra del har kakelugnar från 1900-talet. Den södra delen av huset har en murad källare i vilken spismuren ovanför stöttas upp av en grov ekstock, fastgjuten i ett stenfundament.

Den norra flygeln (Nr 3) uppfördes 1958 och är en envåningsbyggnad med källare. Fasaden är täckt med rödfärgad stående locklistpanel. Interiören utgörs av en farstu med en liten köksdel samt en stor samlingssal med murad öppen spis. Alla väggar och tak är klädda med hyvlade, vitmålade plankor.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.